

Suomen Historiallisen Seuran ja SKS:n suuri yhteishanke, kolmiosainen Suomen maatalouden historia, on herättänyt huomiota mm. sillä, että sen keskeisenä dynamona on toiminut akateemikko Eino Jutikkala, 97. Jutikkala on myös kirjoittanut teossarjan ensimmäiseen osaan useita artikkeleita.

Suomen maatalouden historia on vaikuttava tietopaketti ns. vanhan maatalouden ajasta, joka päättyi 1860-luvun nälkävuosiin. Tarkasteltavana on siis satojen vuosien ajanjakso, jona maanviljely toki kehittyi ja muuttui, mutta perin hitaasti. Yli 600 –sivuinen teos on rakennettu periodeittain – ensimmäinen osa tutkailee maamme asuttamista ja viljelykulttuuria ennen 1500-lukua, sitten keskitytään ns. suurvalta-ajan maatalouteen, kolmas jakso koostuu 1700-luvun "nousukaudesta" ja neljäs taas kuvaa maatalouden kriisiytymistä 1800-luvun alkupuolella. Viides jakso on mielenkiintoinen yritys paljastaa keskeisiä pitkiä kehityslinjoja mm. talonpoikaispurjehduksen, porotalouden, eläinlääkinnän ja maalaismaiseman osalta.

Maatalous ei ollut ennen modernin kapitalismin läpimurtoa vain elinkeino. Se oli myös elämänmuoto ja kaiken valtiollisen vallankäytön perusta. Verotus, armeija ja paikallinen vallankäyttö rakentuivat kaikki maatalouden ehdoille. Tästä syystä myös maataloushistoriassa tarkastellaan runsaasti verotusta, taväenottoja, läänitysjärjestelmän merkitystä ja talonpoikien omaa politikointia. Myös maaseudun sosiaalirakenteeseen ja sen merkitykseen sekä muutoksiin paneudutaan asiantuntevasti emeritusprofessori

UUSI MAATALOUSHISTORIA KERTOO KAIKEN

Viljo Rasila, Eino Jutikkala ja Anneli Mäkelä-Alitalo (toim.): Suomen maatalouden historia 1. SKS. Helsinki 2003. 646 s.

Viljo Rasilan artikkeleissa.

Pääasiana on kuitenkin itse maatalous, joka merkitsi ennen vanhaan nimenomaan viljanviljelytaloutta. Karjatalouden merkitys oli toissijainen, mutta tärkeä aikana jolloin keinolannoitteita ei ollut vaan pelot lannoitettiin pelkästään lannalla. Suomi jakaantui erityyppisiin maatalousalueisiin sekä tuotannollisesti että sosiaaliselta organisaatioltaan, mutta perusjakona oli pitkään peltoviljelyn ja kaskiviljelyn muuttuva raja. Molempien viljelymuotojen sisäistä kehitystä seurataan aikakausi aikakaudelta tarkkaan.

Esineellisen kansatieteen pitkä perinne näyttää Suomen maatalouden historiassa merkityksensä. Ilman kansatieteen intohimoista rakkautta maatalouden kiluihin ja kaluihin ei historiaa olisi voitu tällä tarkkuudella koskaan kirjoittaa. Teppo Korhonen on omimillaan kuvatessaan erilaisten aura- ja karhityyppien yleisyyttä ja erilaisten viljelyn välineiden käyttökelpoisuuden ehtoja erilaisissa ekologisissa olosuhteissa. Myös työtapojen kehitys kuvataan tarkoin, olihan maanviljely ennen isojaon ja uusjaon toimenpanoa 1700-luvun lopulta alkaen etenkin Länsi-Suomessa tarkkaa kollektiivista suunnittelua ja toimeenpanoa vaativaa toimintaa.

Voisi kuvitella että maataloushistorian lukeminen on yhtä raskasta kuin keskiaikainen härillä kyntö, mutta näinpä ei olekaan. Kun kirjoittajia on lähes parikymmentä, jäävät artikkelit lopultakin suhteellisen lyhyiksi, mikä mahdollistaa ekonomisen valikoivan lukemisen. Monien kirjoittajien tekstien keskinäisten

ristiriitaisuuksien havaitseminen on sitä paitsi aina hauskaa. Esimerkiksi 1500-luvun ns. linnaleirin merkityksestä annetaan kirjassa ainakin kolme erilaista tulkintaa, sen mukaan kuinka kirjoittajat ovat asettuneet ruotuun kuuluisassa Ylikankaan Nuijasodan jälkikahinassa. Lisäksi kirjan kuvaus on oivalluksia antaen rakennettu, enimmäkseen marginaaleja hyödyntäen, jolloin kuvaus ei vie pääosaa vaan selkeästi tukee tekstiä.

Vaikka maatalous on perinteisesti vaatinut sekä emännän että isännän, on maataloushistoria ollut vahvasti isäntälinjalla. Miesvaltaisuutta on uudessa maataloushistoriassa yritetty murtaa Anneli Mäkelä-Alitalon artikkeleilla, jotka tarkastelevat naisen asemaa perinnönjaoissa sekä maatalouden vuodenvaihtelun eri vaiheiden työnjaoissa. Myös Elina Wariksen artikkeli suurperhe-instituutiosta sivua naisen asemaa itäsuomalaisessa perheessä. Ylipäänsä kirjan artikkelit kuitenkin sivuuttavat sukupuolen, mitä voi pitää tämän kirjan pahimpana puutteena. Jatko-osissa voisi toivoa tilanteen olevan parempi.

Kyllä leipä on ollut aikoinaan kovan työn takana ja silti hyvän onnen varassa.

Panu Pulma

Väitöskirjassaan Jaakko Suominen tarkastelee tietotekniikan vastaanottoa Suomessa 1920-luvulta 1970-luvulle. Tutkimus rakentuu kolmen laajahkon tapauksen varaan. Robottikeskustelun kautta tarkastellaan tietotekniikkaan kohdistuneita visioita – pelkoja ja toiveita. Tietokoneen työelämään sijoittumisen kautta tietotekniikan

työkäyttöä ja mikrotietokoneiden idean synnyn kautta muuttuvaa, laajenevaa ja henkilökohtaistuvaa tietokoneen käyttöä.

Suomisen tutkimus on hyvä ja tarpeellinen avaus uudemman teknologian historiaan Suomessa, mutta se sisältää myös puutteita. Teoksen lähteinä on ennen kaikkea populaaririjulkisuus, erityisesti Tekniikan Maailma, Apu ja Valitut Palat. Paikoitellen käytetty myös tietotekniikka-alan erityislehtiä, joista nousee esiin yleisjulkisuudesta syrjäin jääneitä asioita. Osittain ehkä lähdeperijänsä vuoksi tutkimus jättää kuitenkin ajoittain pintapuolisen vaikutelman. Valittujen Palojen artikkeleiden kansainvälisyys ja Amerikka-keskeisyys olisi ollut hyvä ottaa pohdittavaksi. Ei ole selvää olivatko ne edustavia suomalaisen teknologiasuhteen kannalta.

Toiseksi tutkimus on teoreettisesti väljäkko. Johdannossa Suominen esittää tutkimuksensa analysoivan teknologista toimintaa ja käytäntöjä. Ei ole kuitenkaan selvää, missä mielessä yleisjulkisuuden tekstejä tutkimalla päästäisiin käsiksi toimintaan ja käytäntöihin. Otettaan Suominen perusteleekin teknologian sosiaalisen rakentumisen tutkimusperinteeseen väittäen sosiaalisten ja kulttuuristen tekijöiden olevan keskeisiä materiaalsen maailman muokkaajia. Lähtökohta olisi kuitenkin

TIETOTEKNIIKAN
VASTAANOTTO SUOMESSA
1920-LUVULTA 1970-LUVULLE
Jaakko Suominen: Koneen kokemus – Tietoteknistyvä kulttuuri modernisoituvassa Suomessa 1920-luvulta 1970-luvulle. Vastapaino, Tampere 2003. 299 s.

kaivannut vahvempaa perustelua ja tarkempaa erittelyä. Kaikkiaan Suominen osoittaa laajaa lukeneisuutta viittaamalla moniin teoreettisiin keskusteluihin, pääosin teorioiden käsittely jää kuitenkin pintapuoliseksi.

Historiaa harrastavalle tutkimus voi osoittaa yhtäältä kaivaa esiin jo unohtuneita jatkuvuuksia tai toisaalta nostaa esiin kadonneita maailmoja, joista avautuu myös erityinen näkökulma nykyisyyteen. Parhaimmillaan Jaakko Suominen toteuttaa teknologian historiassa näitä molempia ulottuvuuksia. Varhainen robottikeskustelu on paljolti kadonneen maailman konnaomantiikkaa, sen visioissa on sellaista hurmaavaa naiviutta, joka nyttemmin on jo kadonnut. Työn tietoteknistyminen ja tietokoneiden miniaturisointuminen puolestaan avaavat odottamattoman pitkää jatkumoa.

Tietotyön historia ulottaa nykyisen tietoyhteiskuntavision juuret 1960-luvulle. Henkilökohtaistuvan tietojenkäsittelyn historiassa laitteiden koon pieneminen on toistaiseksi ollut pitkäkestoinen trendi, johon liittynyt erilaisia intressejä ja intressikonflikteja. Kiinnostava vaihe oli kamppailu henkilökohtaisten tietokoneiden ja keskitettyjen osituskäyttöön nojaavien päätelaitteiden välillä. Tällä hetkellä universaalien ja erityislaitteiden välinen kiista

tuntuu toteuttavan samaa jatkumoa.

Yhteenvetona Suominen jakaa tietoteknologian mairinnousun kolmeen vaiheeseen: ihmetyksen, automaation ja intiimiyden kausiin. Taitekohtiksi hän näkee vuodet 1958 ja 1973. Tässä yleiskuvassa on tiettyä osuvuutta. Nykyisen maailman voi katsoa jatkavan syvenevän

tietotekniikan intimisoitumista. Toisin mekaanisten kausien sijasta kyse lienee pikemmin ulottuvuuksista, koskei automatisoitumisenkaan ole mihinkään kadonnut.

Teoksen rajat tulevat vastaan esimerkiksi tarkasteltaessa tietoteknisen asiantuntijuuden sukupuolittumisen historiaa. Tarkastelu nostaa hyvin esiin alan miesvaltaisten hierarkioiden syntyhistorian, mutta ilmeisesti aineistotkaan eivät salli etenemistä havainnoista syvempiin analyysiin. Alan rakenteistumisen analyysi olisi ilmeisesti edellyttänyt yksityiskohtaisempia työpaikkatutkimuksia, joilla olisi osoitettava, miten hierarkiat ovat muodostuneet ikään kuin luonnostaan. Tämän suuntaisia aloitteita myös Suominen esittelee loppuluvussa. Samalla tavoin mikrotietokoneiden ja keskitettyjen järjestelmien välinen debatti jää melko abstraktiksi. Kamppailun tarkempi analyysi olisi edellyttänyt julkisuudessa esitettyjen näkemysten taakse menemistä.

Teknologian historia on toistaiseksi ollut melko suppea ala. Aina-kaan tulevaisuudessa sen merkitystä ei kuitenkaan käy kiistäminen. Yleiskatsauksena Jaakko Suominen esitys tarjoaa hyvän lähtöpuoleen teknologisoituvan kokemusmaailmamme uusille kartoituksille.

Ilkka Arminen